

можуть призвести як до розширення спектру кримінально-правових заборон найближчим часом, так і до удосконалення конструкцій чинних норм кримінального закону. Інтенсивність соціального розвитку, інтеграція соціально-культурного простору породжують все більш складні форми комунікацій, впливають на характер охоронюваних кримінальним законом правовідносин, детермінують поширення ускладнених видів злочинної діяльності. Гадаємо, що така тенденція зберігатиметься і надалі, що спонукатиме науковців до подальшого удосконалення понятійно-категоріального апарату кримінології як одного із напрямків підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та окремими її видами.

І.О. Христич, кандидат економічних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, старший науковий співробітник ІВПЗ АПрН України

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗЛОЧИНІВ У ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

1. Статистика повинна об'єктивно відображати реалії соціального життя, тому що сама по собі вона важливіший інструмент соціального пізнання. Якщо ж вона штучно перекручена, то, зіставляючи її з іншими даними, у тому числі і добутими соціологічним шляхом, можна виявити об'єктивні і суб'єктивні причини статистичного «шахрайства».

Без аналізу статистичних даних будь-яка наука оперує лише схоластичними висновками на потребу якій завгодно абстрактній концепції.

2. Відповідно до вказівки щодо єдиного порядку обліку злочинів у сфері економіки з метою уникнення подвійного обліку одного злочину на різних напрямках економічної діяльності передбачається, що цими злочинами є такі, які мають наступні обов'язкові ознаки: спеціальний об'єкт посягання; спеціальний суб'єкт; склад злочину, передбаченого відповідними статтями КК України (176, 177, 185–187, 189, 190, 308, 312, 313, 361–370, 388, 423, 424); спричинення шкоди економічним інтересам держави та суб'єктам господарської діяльності.

До цих злочинів необхідно відносити ті, які учинені на об'єктах паливно-енергетичного комплексу: підприємствах електроенергетики,

у тому числі на теплових, атомних, гідро- та інших електростанціях; на електричних, теплових мережах, самостійних котельнях; підприємствах паливної промисловості, у тому числі нафтодобувної, нафтопереробної та газової промисловості (видобуток, переробка природного газу, переробка супутнього нафтового газу); на підприємствах вугільної промисловості, у тому числі при видобутку вугілля як відкритим, так і підземним способом, збагачення вугілля, виробництво вугільних брикетів; на підприємствах сланцевої промисловості, торф'яної промисловості, у тому числі при видобутку торфу та виробництві торф'яних брикетів; на електричних мережах, самостійних електромережах (лінії електропередач і електропідстанції районних енергосистем, інші електромережі, що знаходяться на самостійному балансі); на теплових мережах, самостійних тепломережах (тепломережі районних енергосистем, інші тепломережі, що перебувають на самостійному балансі); на районних та інших котельнях, що перебувають на самостійному балансі; на трубопровідному транспорті загального користування, на трубопроводах для транспортування нафти, нафтопродуктів, газового конденсату, широкої фракції та легких вуглеводів, газу, вугілля; на насосних компресорних та розподільчих станціях; при пошуку і розвідці родовищ нафти й газу з використанням звичайного та глибинного буріння свердловин, а також при промислово-геофізичних дослідженнях, випробуваннях на продуктивність, інших роботах, пов'язаних з бурінням свердловин; при зовнішньому освітленні, організації щодо його експлуатації; на підприємствах газопостачання, при організації та експлуатації газових розподільних мереж і розподіленні газу для комунально-побутових потреб.

Суб'єктами цих злочинів є: службові особи, які виконують на підприємствах, установах, організаціях, незалежно від форми власності, організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції; особи, які несуть матеріальну відповідальність за ввірене їм майно; особи, які мають доступ до предмета посягання при виконанні трудових обов'язків, у тому числі пов'язаних із охороною майна чи об'єкта; інші особи, злочині дії яких спрямовані проти господарської діяльності. В раніш діючій вказівці останніх (інші особи) не було. Зараз така вказівка дає змогу розширено трактувати поняття суб'єкта злочину.

3. Галузі ПЕК були і залишаються дуже привабливими для кримінальних структур. Кількість виявлених злочинів у ПЕК складають в останні роки приблизно 10 % від загальної кількості злочинів, вчинених у сфері економіки, приблизно це 1 % від загальної кількості злочинів.

Кількість злочинів, зареєстрованих в ПЕК України

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість	5607	5197	5766	3927	4402	4126	3331	2942

Найбільш приваблива галузь – це електроенергетична. Кількість виявлених правоохоронними органами України злочинів у цій галузі є найбільшою у паливно-енергетичному комплексі і перевищує кількість злочинів у паливній галузі майже в 1,4 разу, у нафтопереробній і газовій – у 2,8 разу, у вугільній – в 1,5 разу. Аналіз статистичних даних свідчить про те, що найбільш поширеними злочинами у паливно-енергетичному комплексі є: зловживання владою або посадовим становищем; службове підроблення; привласнення, розтрата майна; крадіжка; ухилення від сплати податків; порушення порядку заняття господарською та банківською діяльністю. Зустрічаються і інші злочини: шахрайство з фінансовими ресурсами; порушення законодавства про бюджетну систему України; підроблення документів; одержання хабара; розкрадання електроенергії; викрадання шляхом демонтажу електричних мереж; умисне укладання збиткових угод з комерційними структурами; незаконне одержання окремими посадовими особами пільгових умов підприємницької діяльності (шляхом використання «зв'язків», підкупу тощо); зловживання при приватизації державного майна; фальсифікація документів під час реалізації енергоносіїв тощо. Необхідно підкреслити, що усім цим злочинам притаманний високий рівень латентності. Тому наведені дані характеризують лише реєстрацію на стадії досудового слідства.

4. До цих пір в Україні основні показники, які характеризують діяльність правоохоронних органів, якими вони звітують перед органами державної статистики, є показниками, що були розроблені раніше в окремих відомствах для своїх внутрішніх потреб. Історично тривалий час правова статистика в Україні була побудована за внутрішньовідомчим принципом. Унаслідок цього усі показники розроблялися для різних стадій кримінального процесу і нікого не цікавила їх несумісність, а також те, що з їх допомогою необхідно отримати об'єктивне відображення реальної дійсності. Це ускладнює їх застосування для прогнозування злочинності, а також для планування заходів протидії злочинності. Зрозуміло, що в статистиці судових органів ми вже не знайдемо рядка, який би характеризував злочинність в паливно-енергетичному комплексі.

5. З метою підвищення достовірності кримінальної статистики було запропоновано необхідність зміни функцій щодо реєстрації злочинів із

системи МВС до органів Державного комітету статистики (Даньшин І.М., Оніщук З.М., Христич І.О.). На сучасному етапі це питання знову піднімається тому, що статистичні дані щодо злочинності і результатів протидії їй є найважливішою і найбільш використовуваною емпіричною базою як для науки, так і практики. І необхідність актуальності оптимізації діяльності правоохоронних органів підвищує вимогу щодо роз'єднання процесів управління правоохоронною діяльністю і процесів формування статистичної звітності. Зараз ці функції об'єднані в системі органів МВС, що і призводить до тих негараздів, які відбуваються на практиці. Виведення реєстрації злочинів із системи органів МВС дасть змогу цим органам не займатися функцією, яка не властива цим органам.

Деякі вчені пропонують створити громадські пункти прийому заяв (Кудрявцев В.М.), інші пропонують передати ці функції до Міністерства юстиції, деякі – до органів прокуратури. Можна провадити дискусію, але зрозуміло, що найбільш доцільно передати функції щодо реєстрації та обліку заяв про злочини, а також ведення обліку злочинів до органу, який ніяким чином не буде зацікавленим в досудовій перевірці, а також результатах розслідування. Це дасть змогу формувати найбільш об'єктивно кримінальну статистику, особливо стосовно вчинення злочинів у паливно-енергетичному комплексі. Практичне втілення цього завдання на сучасному етапі розвитку країни – дуже серйозна проблема, але треба колись приймати радикальні рішення, думаючи про майбутнє.

С.С. Шрамко, молодший науковий співробітник ІВПЗ АПрН України

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Паливно-енергетичний комплекс України включає вугледобувну, нафтогазову і електроенергетичну галузі та складає єдиний базовий сектор економіки по добуванню, переробці, реалізації й транспортуванню нафти, газу, вугілля, інших енергоносіїв, забезпечуючи життєдіяльність всієї країни. Становлення цього комплексу є одним з важливих завдань сучасної економіки держави.

Вже тривалий час злочинність у ПЕК України є одним з найнебезпечніших соціальних явищ, яке завдає суттєвих матеріальних збитків держа-